

Ο δικός μου Λοϋντβιχ βαν Μπετόβεν

Πηγή:	ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	Σελ.:	1,3	Ημερομηνία έκδοσης:	08-02-2020
Επιφάνεια:	1670.79 cm ²	Αρθρογράφος:		Κυκλοφορία:	14860
Θέματα:	ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ				

Ο δικός μου Μπετόβεν

ΣΟΦΙΑ ΜΑΡΤΙΝΙ

Σύμφωνα με αρκετούς μουσικολόγους, ο Μπετόβεν αντιπροσώπευε, μεταξύ άλλων, μία ακόμη εντονότερη στροφή της τέχνης στην προσωπική έκφραση. Πλέον, η μουσική δεν αντανακλούσε κυρίως τον εξωτερικό κόσμο, αλλά εκείνον του συναισθήματος. 250 χρόνια από τη γέννησή του, πέντε μουσικοί, συνθέτες και μαέστροι μιλούν στην «Κ» για τη δική τους σχέση με τον μεγάλο Γερμανό συνθέτη. **Σελ. 3**

Ο δικός μου Λούντβιχ βαν Μπετόβεν

Στιν επέτειο των 250 ετών από τη γέννησή του, μουσικοί και μαέστροι μιλούν για τη σχέση τους με τον μεγάλο συνθέτη

Του ΝΙΚΟΛΑ ΖΩΗ

Υπάρχει ένας πίνακας του Εζέν Λαμί, φιλοτεκνημένος το 1840, με τίτλο «Ακούγοντας μια συμφωνία του Μπετόβεν», που απεικονίζει το εξής ενδιαφέρον: επτά ανδρόπυλοι, στη στιγμή που απολαμβάνουν κάποιο έργο του Γερμανού συνθέτη κι ενώ οι εκφράσεις τους φανερώνουν

εντελώς διαφορετικές προσλήψεις της μουσικής που ακούν την ίδια στιγμή, συλλογικά. Στον σύγχρονο ακροατή, η αντίδρασή τους δεν προκαλεί εντύπωση. Σύμφωνα, ωστόσο, με μουσολόγους όπως ο Νικόλας Κουκ, μια από τις καινοτομίες του Λούντβιχ βαν Μπετόβεν ήταν αυτό ακριβώς κι η στροφή στην προσωπική έκφραση.

Πλέον, η μουσική δεν αντανακλάει σε κυρίως τον εξωτερικό κόσμο, των ανθρώπων ή των θεών, αλλά του εσωτερικού, της ψυχής και του συναίσθηματος. Ο ίδιος ο Μπετόβεν, αρνούμενος να δημιουργήσει από έμμοιες θέσεις, που θα απαιτούσαν να συνθέτει κατά παραγγελία, έγραφε τη μουσική που ήθελε, όπως ήθελε.

Ισως γι' αυτό τα έργα του έμοιαζαν να απειθύνονται σε κάθε ακροατή ξεχωριστά, ακόμα και αν βρισκόταν σε μια κατάμεστη αίθουσα. Σήμερα, 250 χρόνια από τη γέννησή του –στη Βόννη το 1770–, μιλούμε στην «Κ» για τον «δικό τους» Λούντβιχ βαν Μπετόβεν πέντε μουσικοί, συνθέτες και μαέστροι: ο Λεωνίδας Καβάκος (στις 29/3 ερ-

μνεύει με τον Ενρίκο Πάτσε τις «Σονάτες για βιολί και πιάνο» στο Μέγαρο Μουσικής), ο Κορνέλιος Σελάμος, η Ζωή Τσόκανου (στις 20/3 διευθύνει την ΚΟΦ σε έργα Μπετόβεν στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης), ο Χάρης Δημητράς (τον ερχόμενο Νοέμβριο επιμελείται ρεσιτάλ με τις «32 σονάτες για πιάνο» στο πλαίσιο κύκλου συναυ-

λιών των Φίλων της Μουσικής) και ο Γιάννης Πέτρος, ο οποίος παρουσιάζει πρόσφατα με την Καμεράτα Ορχήστρα των Φίλων της Μουσικής δύο εμβληματικές συμφωνίες του, την Έκτα και την Εβδομη. Οι γνώμες τους πιθανότατα διαφέρουν. Με τον Λούντβιχ βαν Μπετόβεν, αυτό ακριβώς είναι που έχει σημασία.

Λεωνίδας Καβάκος
Βιολιστής

Μαζί του υπάρχει πάντα κάτι παρακάτω

Η πρώτη επαφή με το έργο του ήταν όταν ο δάσκαλός μου στο ωδείο, ο Στέλιος Καραντάνης, μου είχε πει ότι πρέπει να μελετήσουμε το Κοιτούσαν για βιολί. «Οχι για να το παίξουμε τώρα, καθώς απαιτεί μια άλλη είδους ωριμότητα, αλλά για να το μάθεις, ώστε να μπορούμε να μιγαλώσεις μαζί του».

Τότε δεν αντιλαμβανόμουν τι εννοούσε. Ήξερα ότι ο Μπετόβεν είναι πολύ δύσκολος. Οχι τεχνικά, όπως ο Παγκανίνι, αλλά γιατί το βάθος της μουσικής του απαιτεί μια άλλη προσέγγιση, την οποία ακόμα αγνοούσα. Βέβαια, από τότε που έπαυα το Κοιτούσαν, ο κοινό, αλλά και μελετώντας τις σονάτες και τις συμφωνίες του, κατάλαβα ότι το ταλέντο του προκαλεί δέος. Το ίδιο και η μελέτη, η προσπάθεια που κατέβαλε για να συνθέσει και να αποδοθεί τα έργα που σήμερα ξέρουμε και απολαμβάνουμε.

Συμβαίνει δε το εξής με τον Μπετόβεν: παρόλο που ένας μουσικός εμπλουτίζεται με εμπειρίες, με γνώσεις, υπάρχει πάντα κάτι παραπέρα, το οποίο μόνο εκ των υστέρων μπορείς να διακρίνεις και να καταλάβεις ότι ανέμενε έναν καλλιτέχνη για να το αγγίξει. Ξαν να σχηματίζεις μια διαδρομή σε ένα σχήμα, αλλά αντί η πορεία να καταυθύνεται από την αφετηρία στον προορισμό, εδώ, χωρίς να ξέρεις τον προορισμό, να διαγράφεις μια πορεία προς τα πίσω, από καινούργιο σημείο κάθε φορά, το οποίο δεν προσδιορίζεται πριν το φτάσεις.

Ζωή Τσόκανου
Αρχιμουσικός

Εγγραφε θέλοντας να πάει κάπου και έφτανε στα όρια

Ως μουσικός ήρθα σε επαφή με τον Μπετόβεν κυρίως μέσα από τις σπουδές μου στο πιάνο. Ο πατέρας μου, βέβαια, είχε ήδη πολλούς δίσκους με συμφωνίες του, παγμένες από ορχήστρες που διύθυνε ο Χέρμπερτ φον Κάραγιαν ήταν τα πρώτα μου ακούσιμα. Όμως η πρώτη, πιο προσωπική εμπειρία, ήρθε με τη Σονάτα του Αποχωρητισμού, γνωστή και ως «Les Adieux».

Χωρίς να έχω ακούσει πολλά σχετικά, την ερμηνεία και μου γεννήθηκε μια ιστορία. Πώς από τις νότες υπήρχε τόσο πολλά ζωή, ένα τόσο έντονο μήνυμα, που δεν έπρεπε το από για μια μουσική. Και θυμάμαι, ακόμα και σήμερα, ότι εκείνη την περίοδο προσπαθούσα να βρω και τη δική μου ιστορία.

Δυνατή εμπειρία

Τα χρόνια πέρασαν και η ενδοχόλησή μου με τον Μπετόβεν εντατικοποιήθηκε, μέσα από σπουδές στο εξωτερικό. Δεν θα ξεχάσω τη μέρα που, ενώ σπούδαζα στη Ζυρίχη, άκουσα έργο του από τον πιανίστα Γκράγκορ Σκόκοφ. Ήταν από τις πιο δυνατές μουσικές εμπειρίες: στεκόμουν πίσω από τη σκηνή, αρκετά κοντά στο πιάνο του, μέχρι που εκείνη η εμφάνιση έμεινε χαρμαμένη μέσα μου.

Ακολούθησε η ενδοχόλησή

Για κάποιον που έχει αφιερώσει πολλά χρόνια στη μελέτη της μουσικής του, δεν υπάρχει άλλη σχέση μαζί του, παρά μόνον η «προσωπική».

Η μουσική του Μπετόβεν έχει τετατο πλούτο, πνευματικό, ψυχικό, μεθυστικό που δεν συλλαμβάνεται προτού βιώσει. Κι επειδή το έργο του σε αφήνει να βιώσεις μια διάστασή του κάθε φορά, οχι την ολόκληρή του, μέχρι το τέλος της ζωής του, μπορεί κανείς, όσα πετυχαίνει με αυτό το έργο, να τα προχωράει λίγο παρακάτω.

Με τον Μπετόβεν, υπάρχει πάντα κάτι παρακάτω. Και για κάποιον που έχει αφιερώσει πολλά χρόνια στη μελέτη της μουσικής του, δεν υπάρχει άλλη σχέση μαζί του, παρά μόνον η «προσωπική».

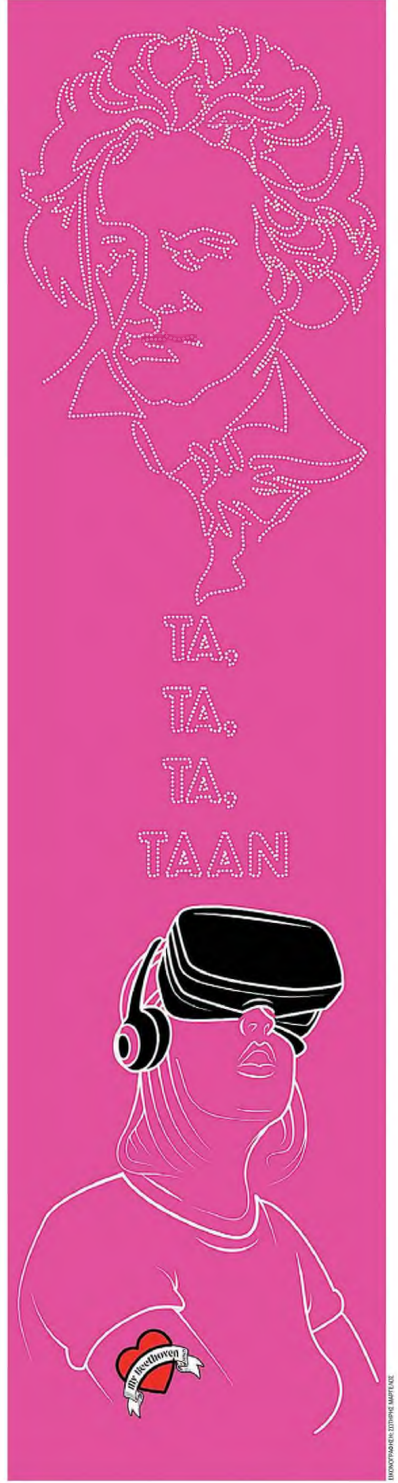
Βαθιάς διαστάσεις

Μόνο μέσα από πολυετή και ενδελεχή ανάλυση τον ηλυσιάζει κανείς και η μουσική που μας άφησε τον σκιαγραφεί ίσως καλύτερα και από ό, τι αν τον γνωρίζαμε. Γιατί όσα πηγαίνουν από την τέχνη του, όσα αυτά ακτινοβολεί, έχουν να κάνουν με πολύ βαθιά διαστάσεις της προσωπικότητάς και του είναι του.

Ενιωθες ότι θα σε οδηγούσε κάπου, σαν μια γραμμή που την ακολουθείς για καιρό. Αυτό το στοιχείο κρατώ όταν διευθύνω έργα του Μπετόβεν: το στοιχείο της μετάβασης.

μου με το ορχηστρικό ρεπερτόριο και με τη μουσική διαίτησή του Μπετόβεν, ενώ κρατώ ως ανάμνηση και την πρώτη μου εμφάνιση ως φοιτήτρια μουσικός, όταν ερμήνευσα την εισαγωγή «Κορδιλιάνος».

Ήταν μια μουσική δυνατή, με μια δραματουργία που αποκάλυπτε μεγάλο βάθος. Δεν μπορούσες, ωστόσο, να αντιληφθείς το σύνολό του μέσα σε μια στιγμή. Ενιωθες ότι θα σε οδηγούσε κάπου, σαν μια γραμμή που την ακολουθείς για καιρό. Αυτό το στοιχείο κρατάω και κρατώ ακόμα όταν διευθύνω έργα του Μπετόβεν: το στοιχείο της μετάβασης. Έγραφε θέλοντας να πάει κάπου και έφτανε στα όρια. Αυτό το «κάπου» ήταν πάντα ένα υψηλό ιδανικό, μια ιδέα.

Χάρης Δημητράς
Πιανίστας

Συνεχής πηγή έμπνευσης

«Αν κατά τη διάρκεια της εξέτασης σε ρωτήσουμε κάτι (στιάδιπτο) το οποίο ίσως να μην ξέρεις, αλλά απάντησέ μας με τη λέξη Μπετόβεν και αμέσως εξασφαλίζεις το 50% της βαθμολογίας του θέματος». Αυτή ήταν η τελευταία συμβουλή του προέδρου της επιτροπής των τελικών προφορικών εξετάσεων του διδακτορικού μου, λίγο πριν ξεκινήσει η εξέταση. Αυτή η φράση, που έχει εκτοξευθεί με χαράμετρο στο μυαλό μου, αναδεικνύει ίσως περίτρανα τη μοναδική σημασία θέση που κατέχει ο μεγάλος Γερμανός συνθέτης στον κόσμο της κλασικής μουσικής (και, πιο γενικά, των τεχνών) και τον τρόπο με τον οποίο δεσπόζει στη συνείδησή όλων των μουσικών δημοφιλών και εκτελεστών που τον ακολουθούν.

Για μένα ο Μπετόβεν αποτελεί μια συνεχή και ανεξάντηλη πηγή μουσικής και ανθρώπινων έμπνευσης. Πιο συγκεκριμένα, αισθάνομαι πως μου είναι αδύνατο να απεξαρτηθώ για μεγάλο χρονί-

Συνδιασμός ανεπαρκούς ταλέντου με την ικανότητα να εκφράζει ιδανικά κάθε ανθρώπινη συναισθητή.

κό διάστημα από την εκθαμβωτική ακτινοβολία της πολυπόλοιας προσωπικότητάς του, όπως αυτή αναδεικνύει αυτοίσα και άμση μέσα από τα έργα του (εκπληκτικής ευφύας και δημιουργικότητας, καθώς και απίστευτου συναίσθηματικού βάθους) αλλά και από τις πανανθρώπινες αξίες που με οβέδνουν πάντα αντιπροσώπευε. Και είναι ίσως αυτός ο συνδυασμός του ανεπαρκούς ταλέντου του με την ικανότητά του να εκφράζει ιδανικά κάθε ανθρώπινο συναίσθημα, που συνεχίζει να συγκινεί κάθε νέα γενιά και να εμπλουτίζει όλη την ανθρωπότητα.

Γιάννης Πέτρος
Αρχιμουσικός

Είναι κάτι μαγικό

Για κάποιον περίεργο λόγο, η μουσική του Μπετόβεν έχει την ίδια επίδραση στους ειδικούς, στους μη μπημένους, όσο και στους αμπημένους – ακόμα και σε ανθρώπους άλλης κουλτούρας, που δεν γνωρίζουν την ευρωπαϊκή μουσική. Είναι μια οικουμενική παρακαταθήκη. Και ο λόγος είναι μεταφυσικός.

Αν ανάλοισ κανείς το έργο του Μπετόβεν, θα δει και 'αρκιν ότι είναι άδικο. Είναι από τους συνθέτες που ταλαιπωρήθηκαν πολύ για να συνθέσουν, λόγω του προβλήματος ακούς, αλλά κυρίως γιατί η μουσική του έβγαλε δύσκολα, σε αντίθεση με τον Μότσαρτ, τον Χάιντν ή τον Μπαχ.

Εκείνος κρατούσε σημειώσεις, έκανε σχέδια, τα έσβηνε, θύμωνε. Κάθε μεγάλη κορυφή του έργου του ήταν μια μεγάλη κατάκτηση, ύστερα από πολλά προσπάθειες, αλλά και σκληρή αυτοκριτική. Κι έπειτα γυρτζέ πίσω, ώστε να αρχίσει μια νέα απόδο.

Ταλαιπωρήθηκε πολύ για να συνθέσει, κάθε μεγάλη κορυφή του έργου του ήταν μια μεγάλη κατάκτηση.

Αλλά οι κορυφές του έργου του, καταγεγραμμένες με μεγάλο κόπο, είναι στιγμές μοναδικής πνευματικής ανθρωπίνης δημιουργίας. Είναι μια παγκόσμια παρακαταθήκη, που αγγίζει τον θεό. Με στοιχεία σχεδόν απόλυτα. Γιατί δεν ήταν μελωδός, δεν είχε καθόλου ευκολία στη μελωδία όπως ο Σούμπερτ, ο Μότσαρτ, ο Χέντελ. Και όμως, κάθε τι που ακούς, ακόμη και για πρώτη φορά, νομίζεις ότι το έχεις βιώσει ή σε αφήν 'τη ζωή ή σε κάποια άλλη. Νομίζεις ότι είτε θγάνεις από μέσα σου είτε θα μπορούσες να το έχεις γράψει και αν έγραφε. Ή ταυτίζεται μαζί του. Είναι κάτι μαγικό.

Κορνέλιος Σελάμος
Συνθέτης

Συνθέτης αυθύπαρκτος

Δικός του ήταν ο πρώτος σκοπός που έπαιζέ όταν ήμουν πέντε ετών. «Έβγαλε» την περφημη μελωδία της 9ης σε μια μελόνητα, έχοντας την ακουστική μνήμη της, ίσως από την τηλεόραση. Χωρίς λοιπόν να έχω ιδέα για τον συνθέτη, εκείνη η μελωδία αποδείχτηκε μια κοινή ευρωπαϊκή παρακαταθήκη. Ωστόσο, το βασικότερο που μπορεί να περ κάποιος συνάδελφος γι' αυτόν –γιατί οι συνάδελφοι θα μιλάς, δεν υπάρχουν μεγάλοι ή μικροί συνθέτες, αλλά συνθέτες με τους οποίους σκεπάζω, τους μνημονεύεις σαν δασκάλους– είναι ότι το έργο, η ζωή του, έχουν πολλές σημασίες. Η πολιτική σημασία είναι ότι δεν διέθετε αυλή. Είχε χορηγούς, ήταν όμως ένας συνθέτης αυθύπαρκτος, που κερραφετήθηκε από τις στιλιτικές επιπτώσεις της εποχής. Έγραφε τη μουσική που ήθελε, ανταποκρινόμενος στην ανάγκη να εργαστεί,

Για να εξελίξει τα έργα του, ερχόταν σε διάθεση με τα υλικά που διέθετε.

να πειραματιστεί, να φέρει ένα αποτέλεσμα που θεωρούσε ενδιαφέρον, κρσίσιμο, καλό. Τα έργα του είναι έργα ενός ανθρώπου βαθύτατα κερραφετημένου, πνευματικά και ιδεολογικά. Ο τρόπος με τον οποίο κυλούν είναι απόλυτο σκέψης. Για να τα εξελίξει, δεν επικαλούνταν τη μορφή του 'ερκόταν σε διάλογο με τα υλικά που διέθετε, ώστε να ολοκληρωθεί τις δομές τους, που είναι θρηματισμένες, με σπασιματα, με ρομής, απότομες διακοπές και επανεπανάξεις, μακριά από την κοινοτυπία που προσεγγίζει τη μουσική ως μια απαράλληλη ροή.